

І. 824.954

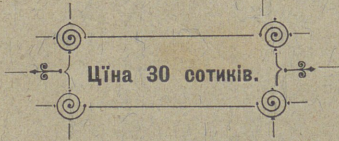
Ч. 80. Виданє Руского Товариства Педагогічного.

НА ПРИЧКАХ.

Написав

СТЕФАН ПЯТКА.

У ЛЬВОВІ, 1906.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

1

Ч. 80. ВИДАНЄ РУСКОГО ТОВАРИСТВА ПЕДАГОГІЧНОГО.

НА ПРІЧКАХ.

Написав

СТЕФАН ЛЯТКА.

Друге виданє.

У ЛЬВОВІ, 1906.

З друкарні Наукового товариства імені Шевченка.
Під вярдом К. Беднарского.

I.

Гніваю ся на тебе, Михайлуню, гніваю ся і на тебе, Дизуню" — говорить малий Петрунью до своїх старших братчиків і то о много літ старших від него: Михайло іменує ся уже доктором, Дизьо по матурі, а він маленький хлопчина скінчив доперва народну школу під паном учителем Лупиною, бігає то до одного брата, то до другого, то до сестрички Олесі і все одно й тоє само:

— Я на вас всіх гніваю ся!.. Я буду з вами сварити ся і то довго, дуже довго сварити ся.

— Та чогож нам сварити ся? — питає Михайло. — Чому ти дитинко нині від самого досьвіта такий примховатий? Я тебе не пізнаю. Що з тобою стало ся?

— Я не дитинка, я ученик: я йду того року до гімназії, одвічає гнівчо Петрунью. — Ви виноваті всі, що мамуня з татуньом поїхала собі на цілі вакації до Відня, а мене не взяли з собою. Го-го-гоо.. я знаю, хто то мені так прислужив ся! Я буду з вами всіми сварити ся, навіть з бабуною і зі старою Матроною, нікому не подарую.

— Подаруєш щось дрібку, подаруєш... Вот сїдай собі чемненько при своїм столику, пиши по німецки, а я буду тобі диктувати; як наробиш при вступнім іспиті ошибок, то дуже легко „бекнеш“. І по руски

мусиш ще також учити ся; читаєш справді плавно, але вимовляєш слова так, як той дротар, що до нас часом заходить горчки правити (дротувати).

— Писати?... Я писати і учити ся на вакації? Ні, того я не зроблю, я тебе не слухаю, коли мамуні нема дома — перечив ся Петруньо.

— Ти мене послухаш — твердив Михайло — Я тебе гарненько прошу, а як не схочеш, то примушу.

— Овва! великий пан з бородою... Я також буду мав колись таку бороду, а може й ще більшу...

— Будеш мав, но не маєш. Уважай, Петруню! тільки стара Матрона тобі на все притакує і робить того, що хочеш. Я тобі говорю, що діти старших повинні слухати і повинувати ся, розумієш?

— Ні, не розумію.

Затяв ся Петруньо, нагороїв ся, не хоче учити ся.

Прибігла бабуня і сестричка Олеся, прибіг братчик Дизьо, обступили малого ворохобника, гладять по кудлатій головці, цілують румяне личко, просять, щоби хотяй годинку учив ся, а той ні тай ні.

Обіцює бабуня сухариків, пампушків, Дизьо гойданку в саді, Олеся гарну ленточку, всі щось обіцюють і все не помогло.

— В мене нині вакації, я не буду учити ся. Ви намовили мамуню, щоби мене лишили, я добре знаю — одвічає Петруньо.

Просив ще пізнійше сам Михайло і грозив і гнівав ся, а напоследі сказав, що він „кумир Матрони“ і забрав ся до другої комнати.

Зворохобив ся маленький Петруньо, погнівав ся на бабуню, на сестричку Олесю, на братчиків на

стару Матрону, словом на весь дім. Щастє, що родителїв не було дома, бо може би був на них також погнївав ся. А він таки в душі жалує ся дуже, що мамуня і татуньо не взяли єго з собою до Відня, до єєго престольного города всеї держави; самі они поїхали, а єго лишили з тими великанами, щоби єго нудили. Та Дизьо ще яко тако: побїгає з Петрунем по всіх комнатах, покаже єму яку штуку з паперу, намалює якого Робінзона з козою, пастуха Пилипа з коровами, або Матрону з котиком, він ще ввійде; але той доктор Михайло може собі й зараз їхати до Львова; постійно говорить Петруневи „учи ся, пиши по німецки, бо бекнеш“. — Ти сам бекнеш, я не бекну — розважав Петруньо. — А яке тото слово нездале „бекнеш“... Я уже скінчив четверту клясу відлично, учив в школі товаришїв множити й ділити дробами і ошибки на таблиці я завсїгди сам на цілу клясу поправляв. Мені так лихо не буде при тїм вступі до тїмназії. А впрочім, коли нема мамуні, то я їду собі в сьвіт геть далеко, далеко... Пійду за море і де на яким острові осяду, зістану Робінзоном, поглядаю собі якого мурина і назву єго іменем того дня, в котрім стрічу ся з ним, сиріч середою, четвергом, п'ятницею і т. і. Мурин заступить мені стару Матрону: він мене взує і визує, позаціпає гарно черевики, принесе каву до ліжка і буде мене всюди водити. Але що я гадаю, що?... Мені не треба ні ліжка ні подушок, бо я з мурином буду спати на дереві, вєлю собі ушити шкіряні штани, волохату шапку, але таку з високим наголовачом, як голова цукру. Муринице буде мусїв мені все робити, що я єму повелю.

Петруньо, бачите, не знав о тїм, що єго родителї добре платили Матронї за тото, що коло него

виключно ходила, тому й не погадав о заплаті для мурина.

Вийшов Петруньо до саду, іде гет в сьвіт за море. Сад дуже довгий, тягне ся аж до потока, а там дальше за потоком уже густа ліщина, а ще дальше грубий ліс, самі вікові ялиці з вічно зеленими верхами, видно їх здалека.

Став Петруньо над потоком під високою розлогою і рясною грушею, глядить в потік, а там вода чистенька шумить по камінчиках, плине; пастушки бігають по броді, потрясають довгим хвостиками, ловлять комахи і два воробці під берегом полягали в воду і хляпають, розприскують водою так, що аж Петруневи в лице кроплять. Не глибоко в потоці, сли птиці в нім купають ся, але всеж таки в черевички можна зачерети... Не лізе Петруньо в воду, сховав ся в густі допухи, такі високі, що й неба не бачить, лише місцями скрізь подерті листки сонячні лучі дрібку продирають ся. Та під допухами досить видно ся, бо Петруньо бачить на землі много спілих дуль, наче їх наумисне хто для него натряс; з певністю для того, сли ні ос ні муравлів не видати.

Заліз Петруньо в найгустійший допуховий кущик, став приміщувати ся.

— Ще тільки мурина, так зараз буду другим Робінзоном — думає собі. — Вот ту я висше в тій ямці, а він низше в тамтій ямці під тими широколистими пальмами примістимо ся... Зараз назвав би я его... що то нині за день?... Ага!... субота... Я того чорнія з грубими устами охрестив би Суботою, гарно називав би ся.

— Петруню!... Петруню!... — кликала челядь і бігала по саді; глядала в вепринах (аїресті), в вин-

ничках (порічках), в цвітнику і в огороді поміж кукурудзами, а під допухи байдуже, не заглядала.

Петруньо слухає, пізнає голос бабуні, сестрички Олесі, братчиків і свою стару Матрону також пізнає, як вереденить ся таки ему над головою, але сидить собі тихо і не відзиває ся. Слухає, що о нім говорять; всі стоять коло тих допуків близько него.

— То ти Михайлуню винуватий! ти ему мусів щось неприємного повісти, або й грозив, тому хлопець перелякав ся і утік — докоряла Олеся братчикови.

— Сохрани Господи! марного слівця не сказав. Кинув тільки книжкою на стіл і забрав ся від него — звиняв ся Михайло.

— Кинув... кинув... Не лучше було положити легонько, як годить ся поважному багатому докторови?

— Дайте мені спокій з вашими порядками! розпестили хлопця самі, зробили з него дивогляда, а тепер мене чіпають ся.

Петруньо слухав все, та аж руки затирав з радости, що Михайла за него „натягали“. Він заїдав спілі дулі, що спадали самі з дерева довкола него на землю. Колиж дуль наїв ся доволі, примістив ся на мягкім сухім листю поміж допукми, заснув. Ему снило ся, що їде на маленькій теліжці, а тоту теліжку тягне дика коза, така точнісенька, яку бачив в книжочці, що одержав по іспиті від пана учителя Лупини. Снило ся ему дальше, що мурин зробив хату в великаньскім гарбузі а в тій хаті сидів він з Матроною і дикими козами і такі інші нісенітниці плели ся ему, звичайно як в сні.

Снав-же собі Петруньо в холодку, а тимчасом оба брати бігали, розпадали ся за ним по всіх усядах.

Іменно Михайло гонив на кони з одного кінця місточка на другий, затревожив службу судейську, комунальну поліцію, місцеву жандармерию, сторожів фінансових; всі розбіглися глядіти за совітничим мізунком Петруньом. Сам поліцейський фірер витрубив на ринку, по улицах, що пана совітника Петруньо деє вийшов з дому і згубив ся, а хто знайде, може числити на велику нагороду.

Весь день глядали. Де яка була грубша колибанька, калужка, то її нарушили.

Судейські слуги перегляділи, перенишпорили всі діри і в старій цегольні і в розваленій „мандатарівці“ і різнородну ганьбу познаходили, а Петруня не знайшли.

Вернув доктор Михайло рівно по заході сонця домів утомлений, роздразнений і повідає:

— Нема!... цілу окресність віздив вздовж і півперек — нема!...

Настала в цілім домі судна година: Олеся в плач, бабуня собі, а Матрона лазить ще по городі по тичній фасолі і горлає „Петруню“, на весь світ горлає. Ще раз перевернули все на стриху, в шопі і возівні.

Пригнав пастух Пилип іміне з ліса, питають его, чи не бачив де панича?

Пилип байдужно здвигнув раменами.

— Не бачив — каже і побіг до саду визбирати тоті дулі, що вітер натряє через день в лопухові кущі над потоком. О тих дулях знав лише він, що уже доспіли, тож справляв собі кожного дня добру комашню.

Прибіг Пилип над потік, спинив ся, глядає в лопухах за дулями і дивує ся, що їх так мало.

— Що за лихо? — питає себе. — Пани не знають, хиба безрога вибирала. Та куди сатана могла залізти, куди?... А може мене курячі сліпоти хопили ся, так як по Велицідни і по заході не виджу? — розважає дальше Пилип, галить руками по землі, лізе лопухами, лізе, аж виліз на якогось хлопця. — Сьвят, сьвят, сьвят еси, Господи! — крикнув і підскочив в гору: злякав ся в першій хвилі. Приглядає ся ближше в сумерку, а ту ему спід ніг лізе щось, рачкує в густійші хабузи.

Зловив Пилип біду за ноги, а біда его копнула з досадою і вирвала ся.

— Злодій!... злодій!... ходіть сюди імайте!... вереденив ся Пилип і паличкою молотив по лопухах, аж по саді лунало.

Прибігла челядь.

— Який злодій, де? — спитав перший Михайло.

— Вот ту ту ту... я его уже мав в руках, та вирвав ся. А вгатив мене копитами в самі груди, щоби я так здоров.. На!... на!... маеш! — кричав Пилип і все ще гаратав паличкою по лопухах.

Стали глядіти за злодієм, знайшли і витягли з кущів малого Петруня та понесли его з великим радісним криком до дому.

II.

Знайшов ся Петруньо в саді в лопухах і гніває ся дальше. Утікає від людей, від сьвітла, криє ся в темноту.

— Сьвітїмо!... сьвітїмо! — говорить Дизьо до сестри і брата. — Нехай до нас привикне... Він ще так дуже не здичів; малі котятка з поду перший раз на сьвітло пчихали, а він ні..

Ходять за Петруньом, сьвітять по комнатах. Весь дім осьвітили, щоби лучше придивити ся маленькому дезертирови.

Сів навпослід Петруньо при столику, мовчить. Хоть питають его всі чергою, просять „відзиви ся“, він не відзиває ся. Та не забув ще на прічках говорити, ще щось тямить: одно слово повів виразно і то так виразно, що всі зрозуміли т. є. слово „їсти“... А їсть, нівроку ему: всю свою полуднішну і вечерну пайку зїв, видно проголоднів ся. Пів пампушка з всеї їди лишло ся і того десь чи спрятав чи крадьком песикови кинув, а опісля вивернув ся нероздягнений на ліжку лицем до стіни та щось під носом муркотить, ніби сваїть ся.

Матрона відай розуміє его муркотанє; сіла при ліжку коло Петруня, розмахує на переміну руками, гонить одну муху і собі муркотить; і не знати, чи так тільки до себе, чи до тої одної мухи, чи до маленького „паничика“.

— Слава Богу, що знайшов ся, слава Пренепорочній, що на тім скінчило ся — каже бабуня прочим внукам. — Ходімо діти троха спочити. Забудьмо тарапату і скажімо: „яко і ми оставляємо должником нашим“...

Та годі забути: той день не о дві і не о три і не о чотири мінути збільшив ся, лише був довгим до безконечности, іменно з полудня здавало ся всім, що сьвяте сонічко ніколи не зайде. Тяжкий був той день, та за того вечер в десятеро лекший.

Олеся і оба брати лишили Петруня в спальні з Матроною, винесли ся до сумежної комнати і єще непокояють ся. Думають над тим, що робити, сли Петруньо знов зворохобить ся і схоче йти на прічки (проч).

— Стільки гризоти малий враг накоїв, що ще не могу стямити ся — жалував ся Михайло. — Треба научити малого зарозумільця, щоби мав памятку раз на завсїгди. Ні, ні, бабунцю, так не можна... Годї такому довжникови простити, годї єму дарувати; тото на добре не вийшло нікому.

Матрона підслухала, що говорять про Петруня, вихилила голову зі спальні і каже:

— Ви, паничу, не маєте причини сердити ся. Петруньо налякав ся нашої погрози, ідїть самі та подивїть ся, як він промітує ся. Я єму виблю на олово і буде добре, він уже завтра не буде утікати.

— Тільки велику груду олова стопїть — каже єї доктор Михайло глумливо. — Коли думаєте, що тото перестрах, то чому не пильнуєте свого діла? Гонїть муху з него, гонїть!.. Ми вас уже закличемо до ради пізнїйше.

Олеся засьміяла ся.

— Сьмій ся, сьмій! — продовжав Михайло. — Тепер сьмієш ся, а в день плакала і ще мені докоряла. Матрона також багато причинила ся до сего, що Петруньо такий самолюбний: наїв ся і спить; єму байдуже, що ми всі через него не обїдали і тільки насуятили ся. Вговорили в него, що мудрий, пильний, а я того не бачу; розніжнений собі маленький домашній тиран тай тільки. Щонебудь велить Матронї, она тото вдїє, хоть і в мішок полїзе або й закудкудакає. Матрона єму всім пригідним: мурином, урядником до телефону, кїтлом паровим і таким иншим. А яка тото для него забава, сли Матрона сидить, дрїмаючи на кріслі і сопе в фляшку, нїби наслідует парову машину, а він за нею на другім кріслі трубить і так обое їдуть

до Відня, здоганяють маму. Та він сам уже починає з неї глумити-сь; ні, то погано і нехосенно.

— Ні, він ще собі дитинний і то дуже дитинний — замітив Дизьо. — Вчора стягнув зі стриху мішок з медвежої шуби, кличе мене з собою на вандрівку. — Ходімо, каже, до Ескімосів туди на північ за стару цегольню, подивимося на їх снігові хати. Як буде дуже студено, то позалажуємо в сей мішок. В нім дуже тепло, я знаю; мене в нім возили тої зими до школи. — Єму здаєся, що Ескімоси за мійскою цегольню, а перейде потік, то там уже в ліщині стрітяться з муринами і дістане від них всего, чого забagne. Єго треба конечно проучити, що деінде не тото, що в дома.

Слухає Олеся, слухає, що братчики говорять о Петруню, а далій й собі відзиваєся:

— Досить того на нині буде, лишіть ще троха на завтра. Я рада, що уже спить на ліжку і все без „покаянія“ проминуло. Лишіть і Петруня в спокою, не робіть ему нічого, пождімо, аж наші з Відня вернуть.

— Спасибіг за таку раду — каже єї Махайло. — Лишіть, щоби знов запропастився. Впрочім, як хочете, так робіть. Матрона єго не достереже, він знов тото само зробить, що нині. Я вам заявляю, що кроком нігде за ним більше не рушуся і від того руки умиваю. Хочете послухати мене, то зробімо так: если Петруньо зворохобиться ще раз вандрувати в сьвіт, нехайже собі вандрує здоров, але уже не сам, тільки з Пилипом. Пилип заведе єго до Бідушного Гриця і там лишіть. Хата на самоті мж лісами як раз пригідна для такого доморослого Робінзона. Побуде два, три дні найдовше, а буде мав і памятку і несогіршу науку; пізнає, як то люди живуть на сьвіті.

Всі згодили ся на се предложене, тільки бабуня замітила одно, що не знати, чи Гриць сидить дома, бо він завсігди з татом або з мамою все діто на роботі.

— Єсть в дома з певностию - увіряв Михайло.
— Я нині аж там на кони загнав ся, думав собі: а може его там занесло... Гриць чесний і досвідний хлопець; такі, як Петруньо, можуть тільки хіснувати. Ти Дизю займи ся тим ділом: научи перше Пилипа, куди его має провадити на тоту пустиню, а потому порозумієш ся також з Грицем; ти до таких річий скорше годиш ся, бо я не удам.

Вот в такий спосіб полагоджено діло з Петруньом на случай, если ще схоче йти на прічки.

Матрона о тім нічогісенько не знала. Она падькувала коло свого любимця і діяла чари: виляла спячому Петруневи перестрах, витягла з води блискучу грудку олова, довго в ню вдивлювала ся, а опісля понесла до другої комнати показати паничам, яке чудо-диво виляло ся.

— Придивіть-же ся добре тим ясеньким шпильочкам, придивіть — говорила стара до Михайла, Дизя і Олесі, показуючи їм до сьвітла блискучу грудку олова. — Скажіть самі, що тото є?... гааа?... що тото є?... Самі жовнярі, сама погань виляла ся... Сьмійте ся, сьмійте здорові... Гадаєте — стара дурна баба... Ідїть, переконайте ся, що Петруньо уже спить тихонько не прохапує ся. І за першим разом помогло, мов рукою відоймило.

— Не великий тото перестрах, сли тільки самі жовнярі виляли ся без капітана — жартував Дизьо з суевірної невісти.

— Єсть і капітан, єсть — толкувала Матрона. — Вот маєте єго; тоту грубшу шпильочку з самого краю, то капітан. Добре виляло ся: вся груда гладка і в цілости... Жартували братя з Матрони, хотіли її переконати, що се сьмішно і не гарно чарами забавляти ся, тай їм не удадо ся. Навіть Олеся шепнула старій на ухо, що паничі з сєго сьміють ся.

— Нехай! — одвітила голосно Матрона. — Нехай сьміють ся, я тото давно знаю. Се мені нічо не вадить. Переконаєте ся, що Петруньо завтра буде инший, тільки не мучте єго тими книжками.

Так сказала Матрона, сіла собі при ліжку коло спячого Петруня і цілу ніч сидячи храпіла. А мусіла твердо спати, бо рано, коли пробудила ся, побачила порожне ліжко; Петруньо уже давно гуляв по саді і укладав пляни до нової утечі.

Ш.

Не пігнав Пилип іміня до ліса пасти. Сидить в холодку під деревом на мураві, розтягає ся і зіває страх! аж кури пугають ся.

— Що ти, Пилипе, робиш — спитав Петруньо і приблизив ся до него.

— Диви ся, що роблю — одвічає Пилип. — Тру дулю о дулю і кушаю язиком тото, що натре ся. На, і ти покушай, яке тото смачне. —

— Так не гарно їсти. Диви, які твої руки чорні.

— Ходи зі мною в сад, натрясемо більше.

— Не хочу.... Я уже в вас не служу, я собі пан на волі!

— То ти уже не хочеш корови пасти?

— Або-ж мені з вашими коровами умирати?

Я від вас утікаю.

— Деж ти хочеш утікати, де?

— Або-ж тільки сонця, що в бабусенім віконци?

Куди обернеш ся, всюди дорога отворена.

— А вот я вчора утік, та ти мене знайшов.

— Ти сам себе знайшов, бо так утікав нездало.

За тобою мені й не снило ся глядати, лише за дулями, а ти мені під ноги заліз та й ще налякав і в груди копнув. Єсли сховаєш ся в саді, хтонебудь знайде, хочай-би нехотячи, але приміром в лісі, там уже jinakше.

— То утікаймо оба до ліса.

— А ти чому хочеш за собою ходаки спалити?

— А щож тото значить? — спитав Петруньо і сїв собі в траві коло Пилипа.

— Нууу.. так.. чому ти хочеш утікати?

— Я не хочу учити ся, не хочу писати диктатів.

— Гурра! — крикнув Пилип і став „дуба“ з великої радости. — Тепер нас є двох: ти не хочеш учити ся т. є. ніби книжки пасти, а я знов корови, ми собі побратими.

Поутікали оба хлопці в саме горяче полудне.

Петруньо навіть і тото яблуко, що став обтовкати по приміру Пилипа, і тото послідне кинув на землю. В лісі мали знайти всілякі присмаки; так по крайній мірі увіряв Петруня Пилип.

Як тільки опинили ся в лісі за перекопом, Пилип став свистати то на чотири то на два пальці, то на оден; за кождим разом голос лунав, відгомон повтаряв ся то ту, то там, а деєь високо їм понад головами вищали голодні хижі яструби. Петруньо не знав, на що Пилип свище; він думав, що так має бути, тож

запхав і собі пальчики в ротик, дув тай дув зі всеї сили, но не міг удати.

Дорога через ліс крутила ся, як тота крива лінія, що єї чертав дуже часто на папери Петруньо і показував Матроні, як крутить ся гадина, коли утікає. А нерівною площею она крутила ся: раз в гору, раз в долину, то знов з берега в потік, то з потока горі берегом, ішли тай ішли, аж Петруневи було навірило ся.

Кількакратно Петруньо говорив до Пилипа:

— Диви, ту уже вода, дороги ніякої, може троха спічнемо.

— Зараз, зараз, відзивав ся байдужно Пилип і розглядав ся по кушах, по деревах, наче питав їх, „чи то ви, чи не ви?“, і потому продирали ся гушавиною і знов виходили на дорогу.

Як довго йшли грубим лісом, так довго Петруньо не видів лише зелений дах над головою, а скрізь той дах кругленькі малі сонічка. Часом задивив ся на дереві на вивірку, куну, або жовну, зашпотав ся о пень і упав на землю, а тогді Пилип давав ему поученя і остерігав:

— Уважай, Петруню, уважай, бо там пень, піткнеш ся, то й упадеш.

— Та я уже упав — заявляв Петруньо гнівно.

— Упав, упав — повторював Пилип — дивіть ся добрі люди, дивіть, він упав, а я ні.

В старім лісі була ще хоть тїнь, було ні холодно, ні горячо, в самий добрий раз... Якже вийшли на зруб в малинник, в драпаки, Пречистая Діво! ту доперва стрітило Петруня щось таке, о чім до сеї пори не мав ніякого понятя: сонце з гори жарило огнем, овадня роями гуділа, кусала по руках, по лиці, по

ногах і то порядно золила. Петруньо ще в однім місци добре не пошкрабає ся, а ту уже в другім ще лучше лоптить, і всюди зачинає лоптїти: і на чолї і над оком, і за ухом і в потилици і на плечах і під колїном, всюди міхурї понабігали, всюди треба пошкрабати ся.

— Кусають тебе тоті африканські овади, тота безчисленна язва? спитав Петруньо Пилина, думаючи, що они уже де в Африці в тїм як раз місци, де тоті кусаючі „москіти“ виводять ся.

— Ой чому ні... На, подиви ся — мовить Пилип і показав свої ріпаві чорні руки й ноги з мозолами і покровавлені.

— Тебе тото не свербить?

— Ой чому ні... але я глиною добре пітру, пітру і задубіє.

— Мені, Пилипе, дуже хоче ся пити. Поглядай де води, тільки не солоної, не морської, лише такої солодкої.

— Води ту, побратимцю Петруню, не знайдеш ніякої. Вода відси дуже далеко. Рви малини, мечи в рот і так гаси спрагу.

Стали при малиновім кущи. Рве Пилип обома руками ягоди, сипле цілою жменею до рота мов до коробки і їсть, добре їсть. Петруньо зірвав одну ягідку, зів — солодка. Зірвав другу, третю так само. Зірвав четверту, роздробив в ротикую язиком, фее! якась нездала... почав спльовувати і каже:

— Пилипе, моя послїдна ягода гірка, в ротї погано, а в носї гноївкою зашибає.

— То нічого, нічого... То така квасна муха була в ягодї, не їдж по одній лише по кільканайцять, то

хоть розгризеш муху або якого червака, так все змішає ся разом, буде смачне.

Петруневи видала ся така рада дурною і сьмішною. Їсти з малинами мухи, черви і то по цілій жмени, щоби приглушити тоту горич, тоту неприємну вонь?!

Заліз Петруньо в свербиус, подрапав, покалічив ся і овадня до сего покаліченого липне, сідає купами.

— Ходім звідси в инше місце — каже Пилипови. — Ту і сонце жарить і „москіти“ кусають, я того не хочу.

— Пожди ще хвильку, тільки тоті спілїйші малини ще з того кущика обірву, шкода лишити — товкує Пилип і їсть малини, мало не вдавить ся.

— Будуть ту де дикі кози — питає знов Петруньо і сам уже палицею бе по кущах, по траві, пугає овадню, як кури: а вушш! а вушш!...

— Ой чому ні... будуть, лише не багато — мовить лисом підшитий Пилип і сьміє ся тихцем, аж голову в куці запхав, щоби не зрадити ся.

— А деж ті кози? Ходімо уже раз до них — намагав Петруньо і почав хмурити ся на Пилипа.

Послухав Пилип. Пустили ся оба по згористій площі зрубу, зайшли в грубий ліс, стали над деброю. В долині не знати, чи сухо чи трясавиця, трави, сітники і більше нічого.

— Стій-же собі ту пад берегом, я полізу перший і переконаю ся, чи туди перейдемо на другий бік — каже Пилип, і поліз в долину в трави, занурив ся весь, тільки наголовач з его крисані посуває ся верхом трави, а за ним стежка, мов темна ленточка продовжає ся.

Воскрес Пилип на противнім березі, став на високий пенъ, мов на проповідницю, киває до Петруня, кличе, щоби йшов за ним.

— Ходи сьміло моїм слідом, під ногами в споді сухо. А уважай, ту під берегом є кадовб з водою, можеш напити ся, як хочеш.

Бродить Петруньо травами, лізе горі берегом, драпає ся, що має сили; уже и ноги знемагають і задихав ся, але лізе. Добив ся навпослід до мети, очутив ся коло того високого пня, на котрім стояв недавно Пилип і его до себе кликав. Оглядає ся довкола, кличе за Пилипом, нема, десь счез; а ту під берегом щось мурчить достоменно так, як медвідь. Петруньо зараз пізнав сей голос, що, скілько рази Дизьо удавав медведя, так само мурчав. Що робити? А вот і край ліса не далеко; в тоту сторону ще найлучше перед поганим звівром утікати. Опинив ся Петруньо на поляні, роззирає ся, не видить нічого приятного; ні місточка, ні церкви, ні вежі стражничої, все для него чуже: кілька загінців з бараболями, з цариною, одна хатина з двома оборогами і дві кози з маленьким білим козенятом на горбку пасуть ся, а довкола ліси тай ліси.

Сонце над заходом, овадня не докучає, але комарі хмарами гуляють над головою Петруня; для них тепер пора настає до житя.

Забурчав знов медвідь таки при самім краю ліса. Петруньо поневольно підійшов близше до тої хатини, сїв собі на горбочку, дивить ся, — суть люди, але дуже маленькі: вилізло з буряну мале дівчатко в чорній рубашочці, замітило Петруня, скричало і уткло до хати; вилізло знов троха більшечке з малим на руках, глянуло на Петруня і також уткло.

— То навірно дикі люди, спід землі вилазять і мене боять ся — подумав Петруньо і троха став відважнійший.

Але маленькі люди недовго бояли ся Петруня: вернуло ся троє ще з двома хлопчиками, повилазили кудлатенькі всі на лісу, стали придивляти ся лучше Петруневи, колисали ся на тих ліскових вратах і снівали:

— Здекуційник! здекуційник! малий, малий здекуційник!...

Вибіг ще оден хлопець з хати; той був уже ростом о голову висий від Петруня. Він прогнав малих крикунів, підійшов до Петруня і спитав:

— А ти що за оден?

— Я Петро С. мій татуньо судейским совітником: мене пастух Пилип лишив в лісі, я хочу до дому — каже Петруньо.

— Я, любчику, не знаю ніякого совітника ані пастуха Пилипа, сли хочеш, то ходи до нас, бо тебе ту комарі зідять, мої мама вернуть небавом з роботи, то й тебе переночують.

IV.

Дістав ся Петруньо до тої хатини з двома оборогами і двома козами, — не може розібрати в своїй головці, де він, в яким сьвітї, в яким краю заблукав ся. Сидить на лаві в тій сьвітлиці, глядить на тоту громадку діточок, на тоту похмурну невісту, що вернула з роботи і отїпає собою то з хати на двір, то з двору до хати і кричить і грозить на діти, щоби борше звивали ся, бо не буде вечері. Всі гарують на

насушний: два хлопчики обертають в куті жорнами, мелють овес на стиранку. Та не легка се робота: оба аж рубашочки порозстегнували на собі, так їм горячо коло тої жорнянки. Найстарший хлопець, що запросив Петруня на нічліг, стоїть серед хати, опихає в ступі ячмінь на догазу; добре гримає ступернаком, аж лава з Петруньом трясє ся, аж віконця відзивають ся і зі стелі щось чорне ніби саджа летить Петруневи на голову. Що вдарить порядно кільканайцять разів ступернаком, то закочує рукав, пхає руку до ступки, мішає, порядно мішає, бере в жменю, дує полову, приглядає ся, чи ще довго потреба опихати. Уже заопихав, уже змочив водою ячмінь, висипав знов в ступу і знов опихає; бе ступернаком зі всеї сили, аж рубашка на нїм зіпріла.

Старше дівчатко посадило найменшого на лаві, взяло Петрунів капелюшок, підмітує ним і говорить маленькому:

— Тихо, не плач! мамуня зараз будуть варити стиранку і тебе возьмуть на руки.

Петруньо уже все тото оглянув тай ще щось побачив нового: маленьке дівчатко рачкує по землі, замітає виопалену полову серед хати і збирає її в якусь глиняну судину.

— Мішай, Грицю, мішай!... Як ячмінь зітреш, то завтра повішаємо зуби на клинець — упоминала невіста опихача і сама стала накладати в печ сире ріще, що принесла з двору.

— Я мішаю, мамуню, за кожним двайцятим разом... Буде догаза біленька, що сніжок. Смотріть, які зеренця, аж сивяві — одвічає Гриць і показує матери білі зерна ячменю.

— А ви там мельники присадіть камінь, бо овес цілий випустите — упоминала дальше невіста малих мельників.

— Ми тільки по двоє зерняток в камінь мечемо... Мука мов питльована, тільки на паску — хвалили ся хлопці при жорнах,

— А ти, чого там стоїш коло того малого планетника мов приросла до землі — кликала дальше суетлива невіста до дівчатка, що бавило Петруневим капелюшком найменшого братчика. — На, іди, підпалюй!... Дітину дай мені!... Колоду підсунь сюди мені під ноги, бо уже костий в собі не чую..

Взяла невіста того найменшого Івасика на руки, дала ему грудь, сіла на ослоні напроти Петруня, стала в нього проникливими очима вглядати ся.

— Так ти кажеш, що ти з міста і тебе пастух лишив в лісі, а сам утік? — спитала господиня Петруня.

— Так — одвітив Петруньо несміло.

— А маєш ти тата, маму?

— Маю: они поїхали до Відня...

До Відня... до Відня... А щож того?! село, чи корчма, той Відень?

— То велике місто.

— Го-го-го... і ти з міста і твої поїхали до міста... Я того не розумію. Чим-же твої тато?... шевцем, кравцем, ковалем?...

— Мій татуньо судейским совітником, брат Михайло доктором, а Дивьо буде адвокатом.

— Го-го-гооо!... совітники, доктори, адвокати, я того всего не понимаю. Я не знаю того міста: я, як вродила ся, там не була. Верне мій супруг з братом за тиждень з роботи, то они тебе може й там заведуть.

Запало дівчатко сире ріще в печі. Бухнув дим на хату гууу!... А се що?... Петруньо аж тепер замітив, що печ не мала ніякого комина. Він аж тепер зрозумів, чому стеля і стіни були як уголь чорні. В миг хата наповнилася димом, хлопці при жорнах гонили завзято каменем, Гриць гатив ступернаком; оден Петруньо знизив головку, закрив руками очі, так єго той дим задусив, аж закашляв ся.

— Отвори двері! отвори двері, неповоротна! — упоминала мати дівчину! — Гарна з тебе господиня; за рами тебе вложити!... Дивіть ся на ню, дивіть, що наробила!

Отворили двері. Вітер цілою силою бухнув з сінний, заколотив димом карбульця від порога до стола, поза стіл, далій на запічок, аж в куті на печі воскрес.

Оба мельники при жорнах ликували з сего і стали ще дужше отіпати жорнами, Гриць спокійно доопихував логазу, а маленьке дівчатко на припічку стало на ноги, сховало ся в димі і співало:

— Нема мене! нема мене! дивіть, дивіть, нема мене!

Довго дули-піддували в печі, довго підпалювали то соломою, то сухим листем, заким сире ріще перестало сичати, розгоріло ся. Всі майже телер роботали, суятили ся коло сьвятого огнику: одні при печі, другі з веретою при дверях так довго крутили ся, поки не дали вітрови такий напрям, що уже ні огню не розмітував в печі, ні димом в хаті не колотив.

Перестало згодом курити ся, огонь засьвітив ясным полуменем на хату. Посадило ся дівчатко „нема мене“ при ватрі на припічку, взяло того найменшого на коліна і так обое гляділи, як вода в горчку перевертала ся, а мати стиранку з вівсяної муки до миски дрбила.

Тепер уже всі виключно занимали ся прилагодженням сеї величавої вечері: всі три хлопці принесли сухого рiща з двору, ломали, домітували в печ, щоби лучше горiло: дiвчатко старше саджало бараболi, пригортало iх ярким огнем i уважало на тих маленьких на припiчку, щоби не попарили ся. Мати ще на дворi заганяла кози i кликала маленьке козятко, що десь мiж оборогами вiдзивало ся.

Стиранка зварила ся. Засвiтили сухими скипками, стало все лагодити ся, глядати за своєю ложкою. Наляла мати тої стиранки велику мовну миску, поставила на запiчку i першому Петруневи встромила в руки глибоку новiсеньку букову ложку, посадила его на першiм мiсци, просила, щоби вечеряв. Всi дiти злiзли ся до тої поживи, до того дару божого; старшi стояли, меншi з Петрунем сидiли, всi стали сербати юшку, ловити стиранку на вздогони; навiть i тото маленьке дiвчатко утопило свою ложку в стиранцi, мов навмисне, а потому ручками якось так проворно шубовенуло, що зачерло самi галушки; пiзнiйше по однiй силяло в ротик i щасливо усьмiхало ся.

Петруньо справдi був добре проголоднiв ся, але тої стиранки не мiг їсти; одну ложку зачер i мало не захлиснув ся. Їму здавало ся, що се юшка з пополоканих мiгдалiв. А ще тотi мухи, гир на них... Хмарою лiтали, тиснули ся до миски по своєю пайку.

— Добра, дуже добра стиранка — хвалили всi.

— Їдж, їдж, не сороми ся — принукувала невіста Петруня. — Хто голодний від миски встане, сам собі буде винуватий.

Невіста дала дiтям ще одну страву: печенi бараболi.

Петруньо заким одну зів, то й вже мало що з неї лишило ся на приспі.

Діти дуже дивували ся, що Петруньо так не-проворно теребив бараболю; більшу половину обдер і кинув на землю, а меншу обертав в руках і не знав, як єї без вилок до рота класти.

— Такий великий, а їсти прилично не уміє — подумали собі маленькі з челядини...

Менше дівчатко злізло навіть з приспи, позбирало з землі тоту лупу, що Петруньо пометав і каже ему:

— Не меци таку глубу лупину на землю! Господь буде гнівати ся... Диви, я єї зім.... Она найсмацнійса... І зіла з великим смаком.

По вечери стали всі молити ся: повклякали рядом, Гриць говорив голосно, а прочі діти за ним повтаряли. Предовга була тота молитва: Царю небесний, Трисвятое, Отче наш, Богородице, Вірую, Ослаби, Достойно, Десять заповідий божих, Пять церковних, Сім святих Тайн, Сім гріхів головних а навпослед: „В що кождий чоловік повинен вірувати, щоби був спасений“. Навіть і того найменшого мати перехрестила три рази, а відтак положила в гойданку під стелею.

Петруньо також разом з другими діточками молив ся. Гриць шепнув ему на ухо, що мамуня гляділа би дуже кривим оком на него, сли нехрещеним положив би ся спати.

— Хлопці на печ спати — упімнула невіста. — Шкода скипок дурно світити. Подорожного возьміть поміж себе. Постеліть ему верету на середину і під голову дайте ему що...

Хлопці так зробили: свіжу верету в двое зложу під Петруня простерли і єго самого гарно роз-

дягнули; навіть і той ремінець, що в ній спав дві ночі в дома і не хотів зніматися, і той також з него розперізували.

— Оперезаному ніяково спати — толкували Петруневи. Прийде ангел в ночі, погадає, що то сніп перевеслом стягнений лежить в борозді і не поблагословить.

Стало в хаті темно. Заснули всі, а Петруньо не може: різнорідні гадки снують ся в его голові. Уже само леговище дає зму багато принуки застановляти ся і розважати над тим, що коло него діє ся: на вереті, хочай подвійно зложеній, зовсім не було м'якко, що хвиля обертав ся, боки давило найбільше в клубках.. Скільки разів обернув ся, муки десь по потемки роями гуділи, можна було їх пригорщами ловити. Він і пригадав собі вчорашнє, як Матрона весь вечер отіпала собою за одною мухою.

— Ту мала би коло чого пріти — розважав Петруньо. — Від одного разу сотку, а по тій другу, третю... без кінця нові сьвіжі рої.. Господи! де їх тільки бере ся, де? Де я дійсно дістав ся? Я читав о Індиянах, муринах, людоїдах і о таким иншим, а про таких стиранкоїдів не читав нічого. Я мабуть зайшов дальше, ніж читав. Як то они всі благодарили Господеві за ті сьвяті дари? Ні, они і не дикі і не погани-варвари, лише собі бідні чесні люди, що постійно суетять ся о насущну стиранку. Довго Петрусь суетив, довго розважав над своєю і других судьбою, аж навпослід і его зморив сон, заснув і він, панський мізинок, поміж мужицкими діточками.

Коли рано Петруньо пробудив ся, в хаті вже було гамірно наче в великій фабриці. Діти відмовили з Гри-

цем утренью молитву, кожде забирало ся до своєї роботи.

Петруньо в першій хвилі не знав, де він знаходить ся. Коли лучше розглянув ся, пригадав собі вчерашню пригоду з Пилипом; тепер замітив, що тільки він ще лежав на печі, а прочі домівники були на ногах. Все сустило ся: Гриць, з обома молодшими братами мучив ся коло сухого пня: скипав жилаву суковату колоду на тріски, одно старше дівчатко бавило уже найменшого, а одно з матерію молотило праником сухі снопи ячменю.

Петруньо зліз, одягнув ся сам без Матрони; Гриць подав єму з черпаком води, щоби умив ся.

Невіста мов ждала тільки на тото, щоби Петруньо з печі вступив ся, бо зараз почала палити; дим так само як вчера вечером виходив дверми, дірою в стелі, але спокійно, бо вітер не бушував по хаті. Сухі тріски борзо розгоріли ся, тому і сніданє якоеь скоро зварили.

І знов воскресли веї при одній мисці з Петруньом. Знов рої мух тиснули ся також до смачної їди, кожду поронену каплю обсідали купами; годі їх було обігнати ся; майже в очи лізли. Стиранка з вівсяної муки і печені бараболі, а до бараболь дала мати дітям в чистім черепку дуже смачну „мачанку.“

— Сахар! сахар! — закликали веї гуртом і кожде мачало свою бульбу в тім розчині з розтертого чеснока, розпущеного соленою водою. Діти й на добре стали хвалити собі сахар; они так були розлюбували ся тими чесноковими ласощами, що навіть не замітили, коли вступив новий гість до хати. Був се мужик з лисою головою, з довгими як ладінки (повісемо) сивими усами і грубий, що околіт з дваїцять мандликів. Він говорив із невістою і з Грицьом щось довго,

але потиху. Петруньо замітив его доперва тоді, коли випроваджував Гриць з мамою стороньского з хати.

Коли невіста вернула з двору, витягла з грани горнятко з праженим козячим молоком; оно було призначене для того найменшого в хаті на весь день, як матери не буде дома.

Діти здивували ся, що мати оскорбила найменшого і дала Петруневи також тої козячої молочанки.

— Лиси мені хоть одну лизоцку — шептало менше дівчатко до Петруня. — Лиси так, сцоби мамуна не бацили.

— Лишу я тебе, лишу — відозвала ся мати. — Не соромно тобі такій старій сквернити сьв. п'ятицю і іршити?

Дівчатко уже не хотіло нічого їсти: відсунуло ся в кутик від миски і тільки хвилями відхлипувало.

По такім ранішнім пиrowаню забрали ся всі до роботи, кожде до свого діла: мати з серпом в поле, хлопці два пішли гірчицю з вівса микати, старше дівчатко бавило наймолодше; найтяжша робота остала для Гриця; він мав і овес на ощипки молоти, доглядати всего господарства і того подорожного, сиріч Петруня, при собі, держати.

V.

Три дні живив ся Петруньо смачною стиранкою, печеними бараболями і на причинок діставав дрібку козячого молока. Три ночі калив ніжні кости на твердій „середині“ в союзі з Грицьком і з его двома молодшими братами: туга за своїми в нім з кожним днем більше змагала ся, що раз частійше викрадав ся

з хати, блукав цілими годинами по корчах та глядав дороги до дому. Кількакратно заблудив був в гущавині, та Гриць завсїгди зявив ся в добрий час і приводив его знов до хати. А Гриць дуже добрий хлопець, так щож, коли він постійно то коло жорен, то коло ступки, або за огородом коло сїна.

— Ні ні, я ту дальше не видержу — думає собі Петруньо і знов викрадає ся з хати, іде на поляну, розглядає ся по окрєсности, блудить зором по тих незмірених лісах, що довкола мов великаньским живим плотом хатину з двома оборогами і сю поляну окужили. Втомлений довгим ходом сїв на камени спочити. — Ні книжки, ні паперу, нічого подібного ту на лік не знайдеш — погадав собі і став по піску чертати теометричні фігури.

Гриць наблизив ся потихоньки, станув за ним і каже:

— Слава Богу, що скінчив роботу. Маю троха часу, будемо могли оба щось поговорити. Ай, ай... які ти гарні фігури поробив, а нуно покажи мені той кій, чи я що умію.

Гриць начертав на піску стару козу з козятю.

Петруньо здивував ся, він і до школи ходив і тільки ріжних книжок, образців мав, і щось подібного не міг удати. — Ходімо висше під ліс там, де ті яструби в воздуху кружать — мовив Гриць, вказуючи на хижі птиці. — Там я тобі щось незвичайного покажу.

Оба вилізли на скалу. Гриць став показувати Петруневи свої — як він говорив — найдорожші скарби.

Петруньо глядів з великою цікавостію на тото, як Гриць розвинув перше одну, а після другу платину

а навісплід показав гарну книжку! то був „Старий і новий завіт сьв. писанія“.

— То ти умієш читати? — спитав Петруньо здивований.

— Так... троха — одвітив Гриць. — Вуйко мене научив ще перед осьмома літами та спасибіг єму за тоє.

— А чому ти з книжкою так ховаєш ся? питав Петруньо.

— Мама гнівала би ся, сли-би я в будний день хотів до книжки заглядати. Тільки в сьвято можна читати, а в инший день ні.

— То скажи мамі, що ти хочеш учитись.

— Так не можна: ще дужше гнівали би ся і книжку могли би спалити. Мені уже одного разу таке приключило ся: вуйко купив мені другу і тую я ховаю добре.

— Ту все противно — подумав Петруньо. — Мене гонили до книжки, щоби я учив ся, а ту велять книжку покинути і брати ся до жорен, до ступки і такої иншої роботи.

Він взяв від Гриця книжку і став читати о Преображенію Господнім.

— Читаєш добре, але слова вимовляєш неправильно — говорив Гриць. — А сего дуже легко можна научити ся. Вот послухай, як я читаю.

Той самий заміт мені робив і Михайло — погадав собі Петруньо... Дивно мені, дуже дивно... Та як він гарно і читає і розказує, наче сам Михайло або Дизьо. Шкода, що він ту в тих лісах в такій курній буді жиє і так тяжко мусить гарувати. — Грицю! Грицю! — кричали оба маленькі хлопці і бігли від

хати до них в гору до ліса. — Ту був лисий нашко, забрав Петрову одіж і пішов до ліса.

— А по щож ви дали одіж з хати? — питав Гриць братів і став глядіти в сторону ліса.

— Він повів, що ти ему кажає взяти. Диви ся там... там... в лісі за перекопом киває до тебе крисанею, не бачиш?..

В лісі стали перекликувати ся люди. Петруневи здавало ся, що чує голос брата Михайла і Дизя, так по крайній мірі ему видавало ся. Він мимовільно імів Гриця за руку, тягнув его до ліса і просив:

— Біжімо!.. біжімо!.. я мушу побачити тих людей, що там візивають ся. Мені здає ся, що то голос сестри Олесі і Михайла.

Добрий Гриць слухав Петруня. Він з початку біг з ним лісевою дорогою а після пустив ся навіправці. Оба бігли в тоту сторону, звідки голоси до них доходили. Кількакратно здавало ся їм, що бачуть людей, котрі то ховали ся, то знов показували ся поміж деревем.

— Скоренько... скоренько — повтаряв Петруньо і біг що сил ему стало за тими знакомими голосами, аж опинив ся навіпослід на самім краю ліса. — Сон, чи дійсність? — спитав себе і став лучше приглядати ся. Ему здавало ся, що він знов зайшов до тої хати з двома оборогами, а тимчасом побачив своє місточко. Як же ему відрадно стало в тій хвилі на душі!.. Грицю!.. Грицю! диви ся, то мій дім і сад — скричав весело і став оглядати ся за своїм товаришом.

Гриця уже не було; не знати, і де подів ся?.. Місто Гриця стояли коло него Михайло і Олеся і подивляли его новомодний одяг: Петруньо, бачите, був

босий без сурдутика і простоволосий. Петруньо первий протягнув руку до Михайла, обіймив его і сказав:

— Прости мені, братчику, прости!... Не гнівайся на мене, я буду завсїгда чемний, буду писати, учити ся прилїжно. Олеся імила Петруня в обійми та аж мало не розплакала ся, бо єї Петруньо видав ся дуже змізерований.

— Слава Богу, що знайшов ся — заговорив тепер лисий нанашко, висунувши ся з корчів. — Домів годї провадити такого нагого Робінзона. Треба якось по європейски одягнути. На маєш!.. твій сурдутик, твій капелюшок і твої черевички... Шкарпнток не міг відшукати: повіли діти, що десь в колисцї завергли ся...

Петруньо аж тепер пізнав по голосі, що се Дизьо перебрав ся в такого сїдого лисого нанашка (хрестнийтато, дід).

VI.

Вернув Петруньо з прічок і став мов не той самий: учив ся прилїжно кожного дня, до книжки ніхто не потрібував его заохочувати, а постійно сушив тепер голову Михайлови диктатами. Він поміркував, що его братчики змудрували посредством Пилипа, але за се не гнівав ся.

— Спасибіг вам за добру науку — сказав раз Дизьови. — Вторично щось подібного вам уже не удасть ся. Одно бажанє маю до тебе, Дизуню: ти заведеш мене до Гриця, хочу ще раз з ним бачити ся, заким відїду до школи.

— О яким ти Грицю говориш? — питав ся Дизьо, ніби не знаючи, о що Петруневи ходило.

— Не удавай... не удавай, бо се пригадує мені недоброго Пилипа, що мене лишив в лісі і сам утік. Ти его добре знаєш, бо ти з ним кожного дня говорив і по кілька рази, з тим добрим Грицьбом.

— А щож ти такого гарного на нїм замітив, таж він так само працює як наш Пилип.

— Не порівнай его, Дизю, з Пилипом. Він так само читає і розказує як ти або Михайло.

— Гриць уміє читати? Мені вірити ся не хоче. Бідного зарібника хлопець, де він там міг навчити ся?

— Він мені розказував, що его вуйко навчив — увіряв Петруньо Дизя.

— Колиж він такий мудрий хлопець, то ми его посітимо, але не скорше, аж родителі вернуть ся з Відня.

Петруньо на се згодив ся. Він дожидав родителів з нетерпеливістю; майже що другий день писав, а в кождім листі не проминув слів „приїзджайте як найборше“.

Родителі вернули в посліднім дні вакацій, стали на борзі лагодити Петруня до школи. Хлопець і не надіав ся, що так борзо буде мусів відїзджати з дому. В послідній хвилі, коли попрощав ся з родиною і сїв з татом на брчку, якось стало ему ніяково на души, але ще потішав ся тим, що сестричка Олеся з ним їхала і по дорозі жартувала. Доперва на двірци желізничім, коли потяг рушив, він довго глядів на Олеся, що стояла на пероні з малим песиком, аж поки не зникла ему з очий. Вот тепер він цілком посумнів і через цілу дорогу нічого его не занимало. Коли віхали до великого города, він, пригадавши собі о тім вступнім іспиті, став непокоїти ся. З початку

потерпав, але вступний іспит відбув ся дуже добре; Петруня записали до гімназії.

— Тепер, сину, попрощаємо ся — сказав отець Петруневи, коли вертали на стацію по записі. — Щоби тобі не скучало ся, будеш разом учити ся і до школи ходити з другим старшим учеником, що ходить до шестої кляси. Сам директор его дуже хвалив, що єсть взірцевим учеником.

Петруньо на згадку, що тато его самого лишать в тім великім городі, мало в голос не розплакав ся; в нім збудило ся тото само чувство, якого дізнавав в Бідунчиній хаті, коли не міг заснути на твердій печі. Він ішов і не ішов, чим ближше були станції, тим більше під ним ноги тяжилц. Тільки що не вимовив „я ту не лишу ся“. Тато зотягнув Петруня майже силою до комнати.

Ту дожидав їх уже ученик, о котрім згадував тато по дорозі Петруневи і котрого хвалив сам пан директор.

— Пізнаєш? — спитав тато Петруня, привитавши ся перше з его будучим товаришом.

Петруньо глянув і аж ахнув з великої радости: перед ним стояв Гриць, той самий Гриць, з котрим прожив три памятні доби в курній хатині поміж лісами на „прічках“. Той самий Гриць, що в часі вакацій так тяжко мусів робити все те, що мама-селянка наказувала... Він і не унімав ся нічого, лише в мить повис Грицеві на шиї; ему уже тепер не було маркітно лишати ся в великім городі!

9. 125-2/34

BIBLIOTEKA
BN
NARODOWA